หนังสือ "สู่แดนพระพุทธองค์ อินเดีย-เนปาล" โดย พระราชรัตนรังษี (ว.ป.วีรยุทโธ)
ในปัจจุบันมีการจัดพิมพ์จำหน่ายทั่วไป
จึงขอสงวนลิขสิทธิ์ ห้ามคัดลอกเนื้อหาและบทความก่อนได้รับอนุญาต

เขาคิชฌกูฏ

จากหนังสือ
"สู่แดนพระพุทธองค์ อินเดีย-เนปาล"
โดย พระราชรัตนรังษี (ว.ป.วีรยุทโธ)

เขาคิชฌกูฏ
ทางขึ้นสู่ยอดเขา

ในประวัติการขุดค้นกล่าวว่า **ศรีอัศวินีกุมารทัตต์ ชาวเมืองพาริศาล** ในแคว้นเบงกอล ซึ่งเป็นคนแรกที่มาค้นคว้าหาแหล่งสำคัญของพระพุทธศาสนาในเมืองราชคฤห์ได้พบถนนสายขึ้นสู่ยอดเขาคิชฌกูฏนี้ บริเวณที่เป็นที่ตั้งของเวฬุวันวนารามก็ดี ชีวกัมพวันก็ดี เหล่านี้เป็นผลงานของท่านศรีอัศวินีกุมารทัตต์ทั้งสิ้น ต่อมาเมื่อ พ.ศ. ๒๓๖๙ (ค.ศ. ๑๙๒๔) ภิกษุพม่าจึงเริ่มเข้ามาสำรวจอย่างจริงจัง และถากถางเป็นทางขึ้นไปสู่ยอดเขาได้

ทางขึ้นเขาคิชฌกูฏนั้นมีขนาดกว้างเกือบสองเมตร แบ่งออกเป็นขั้นบันได คงไม่ให้ลาดชันจนหมดกำลังขา ก่อนจะถึงปลายทาง เดินขึ้นตามทางกำลังจะเหนื่อย ก็ถึงจุดที่เล่ากันว่าเป็นเจดีย์ที่สร้างขึ้นไว้ ณ ที่พระเจ้าพิมพิสารเสด็จลงจากรถพระที่นั่ง แล้วขึ้นประทับบนหลังช้าง พาขึ้นเขา เพื่อเข้าเฝ้าพระพุทธเจ้า

ขณะที่หมู่คณะ กำลังทิ้งช่วงกันห่างออกไปตามกำลังวัย ด้านขวามือมองตรงไปกระทบสายตาพอดีนั้น คือเขาเวปุลละ ที่พระพุทธองค์ตรัสถึงกองกระดูกของผู้เวียนว่ายตายเกิดซ้ำ ๆ ซาก ๆ กองเท่าภูเขาหิน น้ำตาแห่งความจำ ไหลหลากยิ่งกว่าสายน้ำสุรัสสวดี ไม่นานนักก็ถึงฐานสี่เหลี่ยมของเจดีย์ ที่หลวงจีนสันนิษฐานว่า เมื่อพระเจ้าพิมพิสารเสด็จมาถึงที่นี้แล้ว ก็ลงจากหลังช้างพระที่นั่ง โปรดให้เสนาบดี และอำมาตย์ผู้ติดตามคอยอยู่ที่นี่หรือกลับไปก็ได้ ส่วนพระองค์และผู้เลื่อมใสศรัทธาจะข้ามฟากไปเฝ้าพระพุทธองค์ ณ วิหารบนส่วนแห่งยอดเขาโน้น

การเดินทางขึ้นเขายามเช้าในฤดูหนาวจะดีกว่า เพราะพอเดินจะได้เหงื่อ ก็มองเห็นมูลค้นธกุฎีที่ประทับของพระพุทธเจ้า ความเมื่อยล้าก็ถูกปลิดทิ้งโดยปริยาย แต่กว่าจะถึง วิทยากรก็ต้องเป็นหมอทำขวัญสรรหานิทานธรรมบทมาปลุกปลอบกันไปตลอดทาง หากศรัทธามีขีดจำกัดอาจยกมือซาโยนาระกันง่าย ๆ

ในหนังสือ เยือนอินเดีย พระนิพนธ์ของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ ทรงเล่าถึงตอนเสด็จขึ้นเขาคิชฌกูฏว่า ท่านมหาทองยอด ยอดนักอธิบายได้ให้คาถาขึ้นเขาไม่เหนื่อยว่า **"สิเนราโค สิเนสิปปัง สิเนธัมมัง สิเนปัพพตมารุยหะ"** คณะผู้เดินทางนำมาภาวนา หลายท่านบอกว่า หายเหนื่อยจริง ๆ

บริเวณเขาคิชฌกูฏ

เมื่อข้ามสะพานที่เป็นธารน้ำไหลผ่านจากเขาหนึ่งลงมาสู่เหวใหญ่ และไหลลงไปที่ราบของตีนเขา มีป้ายบอกว่า Gichakuta นั่นคือการเข้าสู่บริเวณเขาคิชฌกูฏ ในที่ไม่ไกล มีแอ่งน้ำขังพอที่หมู่พระอรหันต์ที่จำพรรษาบริเวณนี้ได้ฉัน หรือสรงน้ำได้สะดวก บริเวณนี้เป็นป่าไม้ เงาของภูเขาที่ทอดมาถึงทางเดินทำให้เย็นสบาย เหมือนเข้าสู่ อาณาจักรของพระอริยเจ้า อันเขาหินที่ตั้งอยู่ตามธรรมชาติ ชะง่อนผา บางแห่งชะโงกเงื้อม เหมือนม่านที่ศิลปินประดิษฐ์ขึ้นจากมโนภาพ บางซอกมีโพรงลึกเหมือนถ้ำที่พระอรหันต์ทั้งหลายอาศัยจำพรรษาในครั้งพุทธกาล

เขาคิชฌกูฏคือหนึ่งในเบญคีรี มีลักษณะเหมือนนกแร้ง หรือเป็นที่เกาะอาศัยของฝูงแร้งที่มาคอยกินซากศพโจรที่ถูกประหารและทิ้งลงเหว ต้องใช้พยายามอย่างมาก ๆ ที่จะต้องมองให้เหมือนแร้งให้ได้ เพราะพระผู้บรรยายท่านบอกก่อนขึ้นเขาว่า เข้าเมืองตาหลิ่วต้องหลิ่วตาตาม จึงจะถึงรสชาติของการเดินทาง

ในบริเวณโดยรอบเขาคิชฌกูฏนั้น นับว่าเป็นที่สัปปายะของเหล่าพระอริยสาวกในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา กล่าวว่าเป็นที่จำพรรษาของพระอรหันต์หลายองค์ เช่น พระสารีบุตร พระอานนท์ พระมหากัสสปะ พระอนุรุทธะ พระปุณณมันตานีบุตร และพระอุบาลี เป็นต้น

ถ้ำพระโมคคัลลานะ

หินก้อนใหญ่ตั้งอยู่อย่างสงบนิ่ง ข้างบนมีหินก้อนน้อยกลิ้งระเกะระกะอยู่มาก เหลือบไปเห็นผู้แสวงบุญที่ล่วงหน้ามากอ่น กำลังโยนขึ้นไปไว้อย่างตั้งใจ ถามได้ความว่า โยนหินช่วยกันสร้างเจดีย์ พร้อมกับอธิษฐานว่า **"ขอให้ชีวิตอย่าได้ตกต่ำ"** คือ อย่าให้ก้อนหินที่โยนขึ้นไปนั้นตกลงมานั่นเอง ที่ต้องมาเสี่ยงทายตรงนี้ เพราะเห็นว่าเป็นที่จำพรรษาของพระอัครสาวกผู้เลิศทางอิทธิฤทธิ์ คือ พระโมคคัลลานะ และที่แห่งนี้เอง เป็นที่แก้ข้อสงสัยเรื่องเปรตมีจริงหรือไม่ ดังจะนำมาเล่าให้ฟังพอเป็นสังเขปว่า

ครั้งหนึ่ง พระโมคคัลลานะกับพระลักขณะ ลงมาจากเขาจะไปบิณฑบาต ระหว่างทาง พระโมคคัลลานะได้ยิ้มออกมา พระลักขณะถามว่ายิ้มอะไร พระมหาเถระตอบว่ารอไว้ไปถึงวัดเวฬุวันก่อนเถอะ แล้วจะเล่าให้ฟัง ครั้งมาถึงวัดฉันภัตตาหารเสร็จแล้ว ท่านก็เล่าว่า "ผมลงมาจากเขาคิชฌกูฏ ได้เห็นสุจิโลมเปรตผู้ชายมีขนเป็นเข็มเต็มตัวไปหมด เข็มนั้นลอยขึ้นไปบนอากาศ แล้วก็ตกลงมาทิ่มแทงตามตัวเปรตนั้นร้องครวญครางด้วยความเจ็บปวด" เหล่าภิกษุหลายองค์ที่นั่งฟังอยู่ด้วย ตำหนิว่าท่านอวดอุตตริมนุสสธรรม พากันไปกราบทูลฟ้อง พระพุทธองค์ตรัสว่า "กาลก่อนเราก็ได้เคยเห็นเช่นนี้ เปรตนั้นเคยเป็นนายสารถีอยู่ในพระนครราชคฤห์นี้เอง เป็นคนชอบพูดส่อเสียดก้าวร้าวผู้อื่นอยู่เสมอ ด้วยวิบากแห่งกรรมนั้นแหละ เขาหมกไหม้อยู่ในนรกหลายพันปี แล้วจึงมาเกิดเป็นเปรต โมคคัลลานะพูดความจริง ไม่ต้องอาบัติ"

มองขึ้นจากทางเดินจุดที่เป็นถ้ำของพระโมคคัลลานะนั้น จะเห็นก้อนหินตั้งเรียงกันสามก้อน มีช่องระหว่างเขาที่พอเดินได้ เมื่อก่อนยังไม่ก่อหินกั้นไว้ จะเป็นทางขึ้นลงเพียงทางเดียวเท่านั้น ณ จุดนี้เอง เชื่อกันว่าเป็นที่พระเทวทัตใช้ความพยายามกลิ้งก้อนหินเพื่อปลงพระชนม์พระพุทธองค์

ถ้ำสุกรขาตา

ก่อนจะถึงมูลคันธกุฎี หรือบางท่านเรียกว่า พุทธวิหารคิชฌกูฏ จะถึงลานหินที่ส่วนบนมีหินก้อนใหญ่ชะโงกออกมา ข้างในเป็นโพรงลึกพอเข้าไปหลบลมร้อน หรือพักหลบฝนได้ ที่แห่งนี้มีชื่อเรียกว่า **"ถ้ำสุกรขาตา"**(Sukarakhata Guha) หรือ สุกรขาตเลนะ อันหมายถึงเพิงผามีรูปเหมือนคางหมู หรือถ้ำหมูขุด เมื่อมาถึงเหมือนนัดกันไว้ จะต้องจุดธูปเทียนบูชา ปิดทอง ไหว้พระ สวดมนต์ ในสถานที่ที่เป็นบริโภคเจดีย์นี้ด้วย

พระพุทธองค์ได้ตรัสแสดงธรรมในเวทนาปริคคหสูตร โปรดฑีฆนขอัคคิเวสสนโคตรปริพาชก ผู้ประกาศว่าตนไม่ยึดถือทัศนะใด ๆ พระพุทธองค์ตรัสย้อนว่า ที่ไม่ยึดถือนั่นแหละยึดถือ ทรงสอนเรื่องการละทิฏฐิ เรื่องเวทนา ทรงชี้ให้เห็นความไม่เที่ยงของเวทนา เมื่อรู้ว่าไม่เที่ยงก็เบื่อหน่าย เมื่อเบื่อหน่ายก็หลุดพ้นในที่สุด **"ผู้ที่มีจิตหลุดพ้นแล้วย่อมไม่วิวาทกับใคร สิ่งใดที่เขาพูดกันในโลกก็พูดตามโวหารเท่านั้น แต่ไม่ยึดถือ"**

พระสารีบุตรกำลังนั่งถวายงานพัด ดำรงสติระลึกตามกระแสพระธรรมคำสอนด้วยปัญญาอันยิ่ง เมื่อจบพระธรรมเทศนาลง จิตก็หลุดพ้นจากอาสวะทั้งหลาย เพราะความไม่ถือมั่น ได้บรรลุเป็นพระอรหันต์ เมื่อวันมาฆปุณณมีเพ็ญเดือน ๓ ถ้ำสุกรขาตา เขาคิชฌกูฏ หลังจากอุปสมบทแล้ว ๑๕ วัน ส่วนทีฆนขปริพาชก ได้บรรลุโสดาปัตติผลประกาศตนเป็นอุบาสกผู้นับถือพระรัตนตรัย

ก่อนจะถึงบันไดขึ้นมูลคันธกุฎี จะมีฐานอิฐสี่เหลี่ยม อธิบายว่า เป็นที่ที่พระเจ้าพิมพิสารทรงปลดวางเครื่องทรงของกษัตริย์ออกก่อนจะเข้าเฝ้าพระพุทธองค์ หรือน่าจะเป็นที่รับรองอาคันตุกะพิเศษอย่างพระเจ้าพิมพิสาร เมื่อเข้าเฝ้าพระพุทธองค์ ณ เขาคิชฌกูฏแห่งนี้ ส่วนมูลคันธกุฎีนั้นเป็นที่ประทับเฉพาะส่วนของพระองค์เท่านั้น

คันธกุฎีคิชฌกูฏ

เขาคิชฌกูฏหรือคิชฌบรรพต หนึ่งในเบญคีรีที่โอบล้อมนครราชคฤห์ไว้อย่างอบอุ่นนั่น ปราชญ์ต่างยุคสมัยมีความเห็นคล้ายกันเป็นหนึ่ง เพราะเหตุที่มีลักษณะคล้ายนกแร้งนี่เอง จึงขนานนามว่า คิชฌกูฏ

เมื่อขึ้นสู่ยอดสูงสุดก่อนถึงมูลคันธกุฎี (Mulagandhakuti) จะมีซากอิฐก่อฐานสี่เหลี่ยมติดกับหน้าผา เชื่อกันว่าเป็นที่พักของพระอานนท์ ยอดอุปัฏฐากผู้เป็นสหชาติกับพระพุทธเจ้า ได้ตามเสด็จไปทุกหนแห่งประดุจเงาตามตัว และได้รับการยกย่องจากพระบรมศาสดาว่าเป็นเลิศทางพหูสูตร ที่ทรงจำพระธรรมไว้ได้ทั้งหมด

มูลคันธกุฎีแห่งเขาคิชฌกูฏนี้ เป็นที่ซึ่งชาวพุทธถือว่าเป็นที่สำคัญพากันมากราบไหว้บูชา เพื่อระลึกถึงพระพุทธองค์ที่เสด็จมาประทับ ณ ยอดเขาแห่งนี้อยู่เสมอ และได้ตรัสแสดงธรรมหลายพระสูตร เช่น มาฆสูตร ธัมมิกสูตร มหาสาโรปมสูตร อาฏานาฏิยสูตร และอปริหานิย ธัมมสูตร เป็นต้น ผู้มาถึงสถานที่แห่งนี้ เหมือนว่าได้มาเข้าเฝ้าสมเด็จพระสัมมาพุทธเจ้าถึงที่ประทับ ดวงจิตมีแต่ความปีติเบิกบานอย่างน่าอัศจรรย์

บรรดาชาวพุทธทั่วโลก เมื่อมาถึงที่นี่จะนึกถึงภาพในอดีตกาล ราวกับว่าพระพุทธองค์เสด็จจากที่นี้ไปเมื่อไม่นานนี้เอง และรู้สึกเหมือนพระองค์ยังมีพระชนม์ชีพอยู่ เมื่อได้นั่งอยู่หน้ามูลคันธกุฎีของพระองค์แล้ว ไม่อยากลาจากไป คล้ายกับว่ามีอำนาจลี้ลับดึงดูดจิตใจให้มีศรัทธาเชื่อมั่น ดำเนินสร้างชีวิตตามคำสอนของพระพุทธองค์

พระตถาคตเจ้าเสด็จขึ้นมาประทับ ณ ที่นี่ คงไม่ใช่เพื่อความสุขอะไรยิ่งไปกว่าความวิเวกว่างเว้นจากการรบกวนใด ๆ พระเจ้าพิมพิสารทรงทราบเช่นนี้ จึงโปรดให้ข้าราชบริพารอยู่เบื้องล่างห่างไกลจากกัน

บริเวณที่ประทับของเดิมเป็นกุฎีแคบ ๆ เหมาะที่จะนั่งมากกว่านอน วัดดูด้วยศอกได้กว้าง ๓ ศอก กับ ๑ คืบ ยาว ๔ ศอกเท่านั้น นับว่าความจำเป็นของมนุษย์ในเรื่องที่พักอาศัยมีเท่านี้เอง คือ เพียงนั่งได้และนอนได้เท่านั้น กุฏินี้แหละที่พระมหาบุรุษของโลกได้เสด็จมาพักพิงอาศัย และทรงพอพระทัยกว่าที่อื่น ๆ

เมื่อมาถึงที่นี่แล้ว ชาวพุทธทุกคนจะกุลีกุจอเตรียมเครื่องบูชาที่นำมาออกถวายสักการะที่แท่นบรรทมของพระพุทธองค์ พร้อมกับประนมมือไหว้พระ สวดมนต์ สรรเสริญ สดุดีพระกรุณาธิคุณของพระบรมศาสดา หรือหาที่นั่งในมุมสงบ เจริญจิตภาวนาท่ามกลางความเงียบสงัด ก่อนจะกราบลา เนื่องด้วยมีเวลาจำกัด แต่ก็ควรได้เดินประทักษิณรอบพระกุฏิ น้อมระลึกถึงพระพุทธานุภาพ พร้อมบูชาอาราธนามาคุ้มครองรักษาตนต่อไป

พระสถูปเจดีย์พระบรมสารีริกธาตุ

สถูปโบราณตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกของวัดเวฬุวัน ใกล้กับถนนใหญ่ เวลารถวิ่งผ่านไปมาจะเห็นสถูปหินที่เรียงซ้อนเป็นชั้น ๆ มีลักษณะทรงกลมสูงประมาณ ๒ เมตรเศษ ๆ นั่นคือ ฐานสถูปที่กองโบราณคดีของรัฐพิหารตั้งขึ้นให้เห็นความสำคัญว่า ที่แห่งนี้เคยเป็นสถูปที่ประดิษฐ์พระบรมสารีริกธาตุ คราวเมื่อพระเจ้าอชาตศัตรูรับมอบจากมัลลกษัตริย์แห่งกุสินารานคร หลังพุทธปรินิพพานแล้ว ได้ ๗ วัน โปรดให้สร้างสถูปใหญ่ทางทิศตะวันออกของเวฬุวนาราม เพื่อบรรจุพระบรมสารีริกธาตุ พร้อมกับให้ทำการแห่ด้วยพยุหยาตรารอบนครราชคฤห์ โปรดให้มีพิธีฉลองสมโภชระยะทางจากรุงกุสินาราถึงราชคฤห์ ๑๒๕ โยชน์ ขบวนพยุหยาตราใช้เวลาเดินทางถึง ๗ ปี ๗ เดือน ๗ วัน เพราะเคลื่อนไปช้า ๆ

ในสมัยพระเจ้าอโศกมหาราช โปรดให้สร้างวิหาร และสถูปขึ้นในเมืองต่าง ๆ ทั่วราชอาณาจักร รวม ๘๔,๐๐๐ แห่ง และโปรดให้ค้นหาพระบรมสารีริกธาตุ เพื่อจัดแบ่งไปบรรจุไว้ในสถูปเหล่านั้น เมื่อมาถึงเมือง ราชคฤห์ได้พยายามสืบเสาะว่าสถูปที่พระเจ้าอชาตศัตรู ทรงสร้างเพื่อบรรจุสารีริกธาตุอยู่ที่ไหน

ก็ได้เค้าจากเถระผู้เฒ่าองค์หนึ่ง ซึ่งมีอายุ ๑๒๐ ในเมืองราชคฤห์นี้ เล่าว่าในสมัยยังเป็นเด็กอายุ ๘ ขวบ ได้เห็นเถระผู้เป็นบิดา ถือพวงดอกไม้ไปไหว้พระสถูปศิลาองค์หนึ่ง และพูดว่า สถูปองค์นั้นเป็นที่สำคัญ พระเจ้าอโศกจึงโปรดให้เถระผู้เฒ่าพาไปดูสถูปศิลาดังกล่าว ซึ่งต้องถากถางป่าเข้าไป เมื่อพบแล้วได้ขุดค้นหาพระบรมสารีริกธาตุ และโปรดให้ทำพิธีบวงสรวงสังเวยเทวดาผู้อารักขาพระสถูปนี้ ในที่สุดจึงพบพระบรมสารีริกธาตุสมพระราชปรารถนา นำมาเฉลี่ยไปบรรจุไว้ในสถูปที่พระองค์ทรงสร้างขึ้นใหม่ โดยทั่วถึงกัน

หลวงจีนถังซัมจั๋งที่มาสืบพระศาสนาในอินเดียได้บันทึกไว้ในจดหมายเหตุว่า "สถูปองค์นี้อยู่ทางทิศตะวันออกของกรันทะเวฬุวัน พระเจ้าอโศกโปรดให้ขุดพระสถูปเดิม แล้วสร้างองค์ใหม่ขึ้นแทน แต่พังหมดแล้ว กรมการโบราณสถานจึงพยายามซ่อมแซมให้เห็นเป็นเค้าขึ้นไว้ นอกจากนี้หลวงจีนยังได้บันทึกไว้ด้วยว่า เคียงข้างกับสถูปซึ่งเป็นที่บรรจุพระบรมสารีริกธาตุ มีสถูปอีกองค์หนึ่ง เป็นที่บรรจุพระธาตุของพระอานนท์ พระพุทธอุปัฏฐาก"

ยังมีเรื่องน่ารู้ อีกมากมายจาก "สู่แดนพระพุทธองค์" ตอนนี้
อย่างเช่น

พุทธานุสาสนีย์
มองเห็นเปรต
พระโมคคัลลานะ
อริยสงฆ์ยอดกตัญญู
พระพุทธเจ้า ๒๘ พระองค์
ประวัติพระเทวทัต
เปรตธรรมกถึก
วิศวะศานติสถูป
ลัฏฐิวัน
สีตวัน
ตำนานพระอินทร์
ผู้เห็นเราตถาคต
อภัยราชกุมาร
โบกมืออำลานคราภูผารายรอบ
ราชคฤห์สู่พุทธคยา
อุรุเวลาเสนานิคม

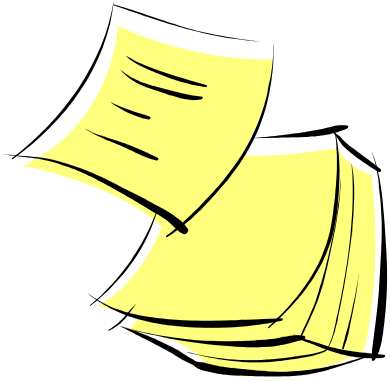

ติดตาม หาอ่านได้ จากในหนังสือ นะคะ